



Piotr Kubiak

Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego w Poznaniu
ORCID 0000-0002-7178-5162

Kwestie bezpieczeństwa i obrony w programach wyborczych niemieckich partii politycznych w 2019 roku

Wprowadzenie

W dniach 23–26 maja 2019 r. w całej Unii Europejskiej (26 maja w Niemczech) odbędą się wybory do Parlamentu Europejskiego IX kadencji. Kampania wyborcza w Niemczech – inaczej niż w 2009 i częściowo w 2014 r. – zdominowana jest przez sprawy europejskie. Osią kampanii są tematy związane z: reformą Unii Europejskiej; masową imigracją; ochroną klimatu; pojawiającymi się nowymi wyzwaniami o charakterze globalnym (jak np. nasilająca się konkurencja ze strony Chin i Stanów Zjednoczonych); akcentowanymi – głównie przez partie lewicowe – zagrożeniami ze strony populistów i nacjonalistów oraz z problemem łamania praworządności w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej. Zagadnienia związane z bezpieczeństwem i obronnością nie odgrywają w niemieckiej kampanii wyborczej istotnej roli, jednak stanowią integralną część partyjnych programów wyborczych.

Intencją autora jest przedstawienie i przeanalizowanie wybranych fragmentów programów partii niemieckich, odnoszących się głównie do kwestii europeizacji polityki obronnej. Uwypuklone zostały zagadnienia związane z ich stosunkiem do rozwiązań europejskich w zakresie polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i obrony, takich jak: Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO), Stała Współpraca Strukturalna (PESCO), Europejski Fundusz Obronny, a przede wszystkim do koncepcji „europejskiej armii”.

W artykule podniesiona została również kwestia stanowiska partii wobec: NATO i roli Niemiec w strukturach Sojuszu, relacji NATO-UE, a także względem przyszłości

Bundeswehry (w tym stosunku partii do wymogów NATO dotyczących podniesienia nakładów na obronność do 2% PKB rocznie). Osobny wątek dotyczy relacji z Rosją, pogorszonych od czasu aneksji Krymu i jej zaangażowania na wschodzie Ukrainy. Większość wskazanych wątków nie znalazło miejsca we wcześniejszych programach europejskich niemieckich partii (np. z 2009 i 2014 r.); część z nich pojawiła się w programach partyjnych przed wyborami do Bundestagu (2017 r.), bądź też w obowiązujących dokumentach strategicznych, takich jak *Biała Księga* z 2016 r. i umowa koalicyjna na lata 2018–2021.

Analizie poddane zostały programy największych partii politycznych reprezentowanych w Bundestagu. Mowa zatem o partiach relewantnych, a więc istotnych z perspektywy niemieckiego systemu partyjnego. Są to partie, które w ostatnich wyborach do Bundestagu (z 2017 r.) uzyskały ponad 5% głosów, a w sondażach poprzedzających wybory do PE IX kadencji cieszą się poparciem przekraczającym granicę 5% (wprawdzie w wyborach do PE w Niemczech od 2014 r. nie obowiązuje próg wyborczy). Przeanalizowane zostały programy CDU i CSU (wspólny program), SPD, Sojuszu 90/Zielonych, FDP, Lewicy (*Die Linke*) i AfD. Analizę poprzedziła prezentacja najważniejszych niemieckich dokumentów strategicznych.

Niemieckie dokumenty strategiczne

Obowiązująca w Republice Federalnej Niemiec doktryna bezpieczeństwa została opisana w przyjętym przez rząd federalny w lipcu 2016 r. dokumencie strategicznym pt.: *Biała Księga 2016: dla polityki bezpieczeństwa i dla przyszłości Bundeswehry*¹ (*Weissbuch 2016: zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr*)², definiującym katalog zagrożeń dla bezpieczeństwa Niemiec, ich pozycję strategiczną, jak również kierunki rozwoju niemieckich sił zbrojnych w perspektywie kolejnych 10 lat. Liczący 140 stron dokument – poprzedzony słowem wstępnym kanclerz Angeli Merkel i minister obrony Ursuli von der Leyen (obie z CDU) – zastąpił zdezaktualizowaną już w wielu punktach *Białą Księgę* z 2006 r. *Biała Księga 2016* została podzielona na dwie zasadnicze części (każda złożona z czterech rozdziałów): w pierwszej (*Zur Sicherheitspolitik*) omówione zostały główne założenia niemieckiej polityki bezpieczeństwa, z kolei w drugiej (*Zur Zukunft der Bundeswehr*) przedstawiono kierunki rozwoju niemieckiej armii. Za „centralną kotwicę” (*die zentrale Anker*) na której opiera się niemiecka polityka bezpieczeństwa, uznane zostało członkostwo Niemiec w Pakcie Północnoatlantyckim (s. 64). Dalej zaznaczono, że obecność militarna Stanów Zjednoczonych w Europie stanowi podstawę funkcjonowania NATO. Niemcy zobowiązały się zatem do wzmocnienia europejskiego filaru Sojuszu (zwłaszcza w kontekście niestabilnej sytuacji i zagrożeń w pobliżu wschodniej i południowej flanki NATO), a jednocześnie

¹ Dalej jako *Biała Księga 2016*.

² *Weissbuch 2016: zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr*, Die Bundesregierung, Berlin 2016, <https://www.bmvg.de/resource/blob/13708/015be272f8c0098f1537a491676bfc31/weissbuch2016-barrierefrei-data.pdf> [dostęp: 30.04.2019]. Szersze omówienie dokumentu w języku polskim: K. Szubart, *Biała księga 2016 – niemiecka odpowiedź na obecne wyzwania w zakresie bezpieczeństwa*, „Biuletyn Instytutu Zachodniego” 2016, nr 266.

zadeklarowały, że podejmą działania na rzecz wzmocnienia Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony UE. W dokumencie wskazano na potrzebę bliskiego współdziałania pomiędzy NATO i UE. Postulowano również wzmacnianie krok po kroku europejskich zdolności obronnych, a za dalekosiężny cel dla Niemiec uznano uformowanie Europejskiej Unii Bezpieczeństwa i Obrony (*Europäische Sicherheits- und Verteidigungsunion*, s. 73). W *Białej Księdze 2016* podkreślono, że ścisła współpraca niemiecko-francuska w zakresie obronności i rozwijania europejskich struktur obronnych powinna zostać rozszerzona o państwa sąsiednie, m.in. Holandię oraz Polskę w ramach Trójkąta Weimarskiego (s. 72, 80, 81).

W dokumencie zdefiniowano cały szereg zagrożeń dla Niemiec i ich sojuszników o charakterze konwencjonalnym w obszarze cyberbezpieczeństwa, a także o charakterze asymetrycznym, np. terroryzm. Wymienione zostały islamskie organizacje terrorystyczne, m.in. Al-Kaida i tzw. Państwo Islamskie, których działania mają wpływ na wzrost poczucia zagrożenia atakami terrorystycznymi na terytorium Niemiec oraz które powodują, że konieczne staje się zaangażowanie Niemiec w działania państw koalicji antyterrorystycznej. *Biała Księga 2016* – inaczej niż dokument z 2006 r. – dostrzega zagrożenie ze strony Rosji, która „otwarcie kwestionuje europejski porządek pokojowy” (s. 31, 32), o czym świadczy dokonanie aneksji Krymu i wsparcie dla separatystów na wschodniej Ukrainie. Ma to głębokie konsekwencje dla bezpieczeństwa w Europie, a tym samym dla bezpieczeństwa Niemiec. Tym samym Rosja została wskazana, jako podmiot łamiący obecny ład międzynarodowy.

W kontekście wysiłków na rzecz reform ONZ podkreślono gotowość Niemiec do objęcia stałego miejsca w Radzie Bezpieczeństwa (s. 63). Za główne zadanie Bundeswehry uznano obronę terytorium Niemiec i ich sojuszników oraz zapewnienie sił i środków dla międzynarodowego zarządzania kryzysami, w celu zapobiegania kryzysowym sytuacjom wewnątrz kraju. Kluczowym wyzwaniem stojącym przed dowództwem niemieckich sił zbrojnych jest zapewnienie armii efektywności i gotowości bojowej, co można osiągnąć także poprzez współpracę z sojusznikami. Zwrócono uwagę na szereg nowych zagrożeń (m.in. w obszarze cyberbezpieczeństwa), na których oparcie musi być gotowa Bundeswehra. W dokumencie zabrakło bezpośredniego odniesienia do zapowiedzi zwiększenia nakładów na obronność do poziomu 2% PKB (szczyt NATO w Newport w 2014 r.), jednak podkreślono konieczność efektywnego wykorzystania aktualnych zasobów Bundeswehry.

Drugim kluczowym dokumentem, w którym zostały zawarte główne założenia polityki bezpieczeństwa RFN jest podpisana 12 marca 2018 r. umowa koalicyjna pomiędzy CDU, CSU i SPD, która ma obowiązywać w latach 2018–2021. Dokument zatytułowany „Nowy przełom dla Europy. Nowa dynamika dla Niemiec. Nowa spójność dla naszego kraju. Umowa koalicyjna pomiędzy CDU, CSU i SPD” (*Ein neuer Aufbruch für Europa. Eine neue Dynamik für Deutschland. Ein neuer Zusammenhalt für unser Land. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD*)³, stanowi drogowskaz dla obecnego rządu. Zagadnienie związane z obronnością i polityką bezpieczeństwa

³ *Ein neuer Aufbruch für Europa. Eine neue Dynamik für Deutschland. Ein neuer Zusammenhalt für unser Land. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD*, 19. Legislaturperiode, Berlin 2018, https://www.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/koalitionsvertrag_2018.pdf?file=1 [dostęp: 30.04.2019].

jest ważnym punktem programu rządowego. Problematyce tej poświęcony został dwunasty rozdział umowy koalicyjnej: „Odpowiedzialność Niemiec za pokój, wolność i bezpieczeństwo na świecie” (*Deutschlands Verantwortung für Frieden, Freiheit und Sicherheit in der Welt*, s. 144–163). Koalicjanci zapewnili, że niemiecka polityka zagraniczna ma charakter pokojowy i jest ściśle powiązana z działalnością organizacji międzynarodowych, takich jak ONZ i Unia Europejska (s. 144), a Niemcy opowiadają się za pokojowym, stabilnym i sprawiedliwym porządkiem na świecie. Bundeswehra zaś – i tutaj nastąpiło odwołanie do *Białej księgi 2016* – stanowi niezbędny element niemieckiej polityki bezpieczeństwa. W zakresie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Niemcy widzą dwa podstawowe zadania. Po pierwsze, Europa musi stać się bardziej niezależna i zdolna do działania na arenie międzynarodowej, a po drugie – powiązania z USA mają być utrwalane.

W obszarze europejskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa partie koalicyjne opowiedziały się za zwiększeniem potencjału UE w zakresie oddziaływania na otoczenie międzynarodowe, zwłaszcza przez rozwijanie WPBiO. CDU, CSU i SPD opowiedziały się też za zwiększeniem efektywności ustalania procesów planistycznych w zakresie WPBiO i ich „harmonizowaniem” (s. 146) z planami NATO. Koalicjanci poparli dalsze rozwijanie europejskich inicjatyw i instrumentów przyjętych w 2017 r., takich jak np.: Stała Współpraca Strukturalna (PESCO), Europejski Fundusz Obronny (EDF), czy skoordynowany roczny przegląd w zakresie obronności (CARD). W umowie koalicyjnej zapowiedziano także uczynienie kolejnych kroków na rzecz stworzenia „armii Europejczyków” (*Armee der Europäer*). Ponadto, koalicjanci opowiedzieli się za powstaniem (na wzór wojskowego PESCO) strukturalnych instrumentów współpracy w wymiarze cywilnym w ramach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa UE (WPZiB). Zapowiedziano również kontynuowanie ścisłej współpracy wojskowej o charakterze bilateralnym z Francją, a także rozwijanie współpracy z Norwegią i Holandią w ramach koncepcji państw ramowych NATO. Oprócz rozwijania zdolności obronnych UE koalicjanci zadeklarowali, że niemiecka polityka zagraniczna i polityka bezpieczeństwa będą doskonalone w ramach aktywnego zaangażowania w działania organizacji międzynarodowych, takich jak: ONZ, NATO, UE, OBWE i Rada Europy (s. 147, 148). Nowy rząd poparł działania Niemiec na rzecz uzyskania statusu niestałego członka w RB ONZ na lata 2019/2020, jak również opowiedział się za jej reformą i poszerzeniem składu o stałe miejsce dla przedstawiciela Unii Europejskiej (s. 147).

W umowie koalicyjnej podkreślono, że NATO „pozostaje niezbędnym gwarantem i fundamentem naszego bezpieczeństwa” (s. 147), a Niemcy nadal są wiarygodnym partnerem w ramach Sojuszu. Partie koalicyjne opowiedziały się za wzmocnieniem europejskiego wkładu w relacje transatlantyckie i za ścisłą współpracą między NATO a UE. Zapowiedziały również dążenie do osiągnięcia zakładanych zdolności w ramach Sojuszu przez rozwijanie potencjału obronnego Niemiec. Dalej zaznaczono, że RFN będzie działać na rzecz dialogu z Rosją w zakresie bezpieczeństwa, w wyniku wznowionych w lipcu 2016 r. po szczycie NATO w Warszawie konsultacji (Rada NATO-Rosja), jak również mechanizmów w ramach OBWE (Strukturalny Dialog) oraz na rzecz ożywienia systemu kontroli zbrojeń konwencjonalnych i nuklearnych (s. 148). W umowie koalicyjnej odniesiono się również do misji zagranicznych Bundeswehry, deklarując wolę ich kontynuowania zapowiedziano redefinicję ich charakteru (np. misja szkoleniowa

w ptn. Iraku⁴). Nowy rząd federalny ogłosił kontynuowanie wysiłków na rzecz modernizacji technicznej Bundeswehry i rozwoju nowych środków (drony, cyberobrona) wykorzystywanych na polu walki, jak również zwiększenia atrakcyjności zawodowej służby wojskowej i Bundeswehry jako pracodawcy. Zapowiedziano zaostrenie przepisów dotyczących eksportu niemieckiego uzbrojenia oraz wskazano na konieczność wypracowania wspólnej polityki wywozu broni w ramach UE. W obliczu zapowiadanego zaostrenia przepisów dot. eksportu uzbrojenia podkreślono jednak, że koncerny niemieckie powinny wywiązać się z wcześniej podpisanych umów. Strona niemiecka zachowuje sobie prawo do udziału w pracach Grupy Planowania Nuklearnego NATO tak długo, jak broń jądrowa będzie elementem odstraszania w koncepcjach strategicznych Sojuszu. W umowie koalicyjnej podkreślono jednak, że w wypadku pozytywnego zakończenia rozmów rozbrojeniowych rząd niemiecki nie wyklucza podjęcia decyzji o wycofaniu amerykańskich taktycznych ładunków jądrowych z terytorium RFN. Większość też zawartych w umowie koalicyjnej stanowiło kontynuację lub rozwinięcie zapisów zawartych w *Białej Księdze 2016*, ale wiele elementów, np. postulat wypracowania wspólnej unijnej polityki eksportu uzbrojenia do państw trzecich, zostało narzuconych przez SPD.

Programy wyborcze

CDU i CSU

Partie chadeckie ponoszą główną odpowiedzialność za niemiecką obronność i politykę bezpieczeństwa, gdyż pozostają u władzy nieprzerwanie od listopada 2005 r. CDU i CSU w latach 2005–2009 współtworzyły koalicję z SPD (tzw. wielką koalicję) w ramach pierwszego gabinetu Angeli Merkel; następnie weszły w koalicję z FDP (od października 2009 do grudnia 2013 r.) w ramach drugiego gabinetu kanclerz Merkel, a od grudnia 2013 r. ponownie są silniejszym partnerem w koalicji z SPD (trzeci i czwarty gabinet).

Od listopada 2005 r. na czele resortu obrony stoją chadecy – najpierw przedstawiciele CSU: Franz Josef Jung (listopad 2005 – październik 2009) i Karl-Theodor zu Guttenberg (październik 2009 – marzec 2011), a następnie politycy CDU: Thomas de Maizière (marzec 2011 – grudzień 2013) oraz Ursula von der Leyen (od 17 grudnia 2013 r.). To właśnie pod kierunkiem chadeckich ministrów (Junga i von der Leyen) powstały dwie ostatnie strategie bezpieczeństwa Niemiec z 2006 i 2016 r.⁵ Nie może zatem dziwić, że w programie wyborczym partii chadeckich znalazło się wiele zapisów zgodnych z koncepcjami rządu federalnego. Po raz pierwszy w wyborach do Parlamentu Europejskiego zdecydowały się one przyjąć wspólny program wyborczy. Został on zaprezentowany 25 marca 2019 r. na specjalnie zwołanej konferencji przez przewodniczących obu partii Annegret Kramp-Karrenbauer (CDU) i Markusa Södera (CSU) oraz czołowego kandydata obydwu partii w wyborach do Parlamentu Europejskiego,

⁴ Zapowiedzi zostały już zrealizowane. Obecnie misja ta nosi nazwę Counter Daesh/Capacity Building Mission Iraq.

⁵ Należy tutaj zaznaczyć, że prace nad *Białą Księgą 2006* zostały rozpoczęte jeszcze za czasów koalicji SPD-Zieloni pod kierunkiem ministra obrony Petera Strucka (SPD).

Manfreda Webera (CSU). Liczący 22 strony dokument pt. „Uczynić naszą Europę silną! Za bezpieczeństwo, pokój i dobrobyt” (*Unser Europa macht stark. Für Sicherheit, Frieden und Wohlstand*)⁶ został podzielony na trzy części: pierwsza odnosiła się do życia obywateli (rynek wewnętrzny, sprawy socjalne, klimat, nauka, młodzież itp.); druga dotyczyła wizji przyszłej Europy, w takich obszarach jak: gospodarka, bezpieczeństwo, polityka migracyjna i azylowa, polityka zagraniczna, obronność; a ostatnia obejmowała wizję przyszłej Europy (tożsamość europejska, instytucje europejskie). W swoim programie chadecy chcą także połączenia wspólnych europejskich wysiłków w obszarze dyplomacji, obronności i pomocy rozwojowej w różnego rodzaju operacjach prewencyjnych i pokojowych na świecie (s. 16), aby utrzymać porządek oparty na poszanowaniu prawa i swobód obywatelskich. CDU i CSU są za utworzeniem dodatkowego stałego miejsca w RB ONZ dla przedstawiciela Unii Europejskiej⁷ oraz liczą na to, że w obszarze polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE odejdzie od zasady jednomyślności na rzecz metody większościowej.

Chadecy zadeklarowali również kontynuowanie i dalsze wzmacnianie strategicznego partnerstwa ze Stanami Zjednoczonymi w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony. Zapewniają o pełnym poparciu dla NATO i niemieckiego zaangażowania w jego działania, akcentując przy tym świadomość amerykańskich oczekiwań dotyczących większego wkładu Europejczyków w potencjał obronny i działania Sojuszu⁸. CDU i CSU są za utrzymaniem w ramach NATO silnych więzi transatlantyckich z jednoczesnym wzmocnieniem europejskiego filaru Sojuszu: „pozostajemy transatlantyccy i będziemy jednocześnie europejscy” (s. 17). Dlatego też Europa będzie tworzyć do 2030 r. wspólne siły zbrojne. Chadecy chcą rozwijać WPBiO poprzez współpracę w ramach PESCO. Dalszy rozwój WPBiO ma umożliwić UE prowadzenie działań zarządzania kryzysowego w jej bezpośrednim (południowym) sąsiedztwie. Chadecy dostrzegają konieczność jak najszybszego sformowania europejskich sił szybkiego reagowania. W swym programie partie postulują również wzmocnienie współpracy przemysłów zbrojeniowych państw UE, finansowanej z Europejskiego Funduszu Obronnego i koordynowanej przez Europejską Agencję Obrony (EDA). Wzywają do wypracowania „europejskiej kultury strategicznej” i wspólnej unijnej polityki eksportu uzbrojenia do państw trzecich⁹ (chodzi tutaj zwłaszcza o państwa z Bliskiego Wschodu i Azji Południowo-Wschodniej). Zapowiedziano również zwiększenie zdolności Bundeswehry w zakresie cyberobrony. W tym kontekście proponowane jest stworzenie w ciągu dwóch lat specjalnej „brygady cybernetycznej”, która będzie bronić całą Europę przed

⁶ *Unser Europa macht stark. Für Sicherheit, Frieden und Wohlstand. Gemeinsames Europawahlprogramm von CDU und CSU*, <https://www.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/europawahlprogramm.pdf?file=1> [dostęp: 30.04.2019].

⁷ W programie zapisano: „für die EU ein zusätzlicher, gemeinsamer ständiger Sitz im Sicherheitsrat der Vereinten Nationen” (s. 17), a więc uzyskanie przez UE stałego miejsca w RB ONZ nie odbyłoby się kosztem Francji. Strona francuska miała w tej kwestii pewne zastrzeżenia, zwłaszcza po opublikowaniu odpowiedzi Kramp-Karrenbauer (CDU) na list otwarty prezydenta Francji Emanuela Macrona.

⁸ Zabrakło tutaj jednak odniesienia do deklaracji kanclerz Merkel (szczyt NATO w Newport z 2014 r.) dotyczącej zapowiedzi przeznaczenia 2% PKB na obronność, bądź też do dążenia do osiągnięcia tego celu (jak zapisano to w programie wyborczym CDU i CSU przed wyborami do Bundestagu w 2017 r.).

⁹ Należy zaznaczyć, że według definicji BSR (*Bundessicherheitsrat*) do grona państw trzecich zaliczane są wszystkie państwa poza członkami UE, NATO, Szwajcarią, Japonią, Australią i Nową Zelandią.

cyberatakami, terroryzmem i dezinformacją (w Internecie) oraz chronić infrastrukturę krytyczną Unii Europejskiej. W kontekście relacji z Rosją CDU i CSU opowiadają się za utrzymaniem i wydłużeniem sankcji do czasu pełnego wdrożenia porozumień mińskich. Jednocześnie chadecy deklarują wolę współpracy z Rosją w takich obszarach jak: rozbrojenie, nierozprzestrzenianie broni jądrowej i walka ze zmianami klimatu. Zaznaczają przy tym swą gotowość do dialogu, gdyż Europa polega na rozwiązywaniu problemów na drodze dyplomatycznej.

SPD

23 marca 2019 r. delegaci zebrani na europejskim konwencie Socjaldemokratycznej Partii Niemiec jednogłośnie zaaprobowali program pt. „Idźcie razem i czyńcie Europę silną! Program wyborczy na wybory europejskie 26 maja 2019” (*Kommt zusammen und macht Europa stark! Wahlprogramm für die Europawahl am 26. Mai 2019*)¹⁰. W obszarze polityki zagranicznej Unii Europejskiej socjaldemokraci podkreślili, że UE powinna być reprezentowana przez wspólnego ministra spraw zagranicznych, domagając się tym samym rozszerzenia uprawnień Wysokiego Przedstawiciela Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa. SPD chce również odejścia od jednomyślności na rzecz głosowania większościowego w sprawach dotyczących polityki zagranicznej UE. Domaga się także uzyskania w RB ONZ stałego miejsca dla Unii Europejskiej, w czym pomóc powinno niestałe członkostwo Niemiec w RB ONZ w latach 2019/2020 (s. 62). SPD oczekuje większej współpracy w ramach OBWE, będącej ważnym instrumentem do zarządzania kryzysowego i zapobiegania konfliktom. Socjaldemokraci postulują wzmocnienie cywilnego wymiaru WPBiO – zapowiedziano m.in. utworzenie cywilnego „europejskiego korpusu stabilizacyjnego” (*ein ziviles Europäisches Stabilisierungscorps*) złożonego z ekspertów od spraw porządku demokratycznego, ustanawiania rządów prawa i szkolenia sił bezpieczeństwa (s. 63). Chcą również rozszerzenia międzynarodowych misji policyjnych, aby dzięki swojemu doświadczeniu i fachowości policja była w stanie w sposób pokojowy rozwiązywać konflikty poza Europą.

W dziedzinie obronności SPD popiera pomysł utworzenia wspólnej europejskiej armii, która będzie podlegała kontroli Parlamentu Europejskiego. Rozwój sił zbrojnych Wspólnoty stanowić będzie ważny krok dla wzmocnienia suwerenności europejskiej. Według SPD to PE powinien podejmować decyzję o użyciu armii europejskiej poza granicami Unii. Partia chce utworzenia specjalnej komisji obrony (*Verteidigungsausschuss*) w PE, który zapewni kontrolę ze strony eurodeputowanych i będzie towarzyszyć procesowi integracji europejskich sił zbrojnych (s. 64). SPD jest za synergiami w obszarze europejskich wydatków na obronność: socjaldemokraci są przeciwni znacznemu wzrostowi wydatków na ten cel, jednak chcą aby żołnierze byli wyposażeni w nowoczesną broń, dlatego opowiadają się za wspólną europejską polityką zamówień. Socjaldemokraci są także za wspólnymi europejskimi regułami dotyczącymi eksportu broni (w tym za restrykcyjną kontrolą handlu bronią, która będzie podlegała nadzorowi parlamentarnemu, a naruszenia wspólnych zasad będą sankcjonowane)

¹⁰ *Kommt zusammen und macht Europa stark! Wahlprogramm für die Europawahl am 26. Mai 2019*, SPD, https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Europa_ist_die_Antwort/SPD_Europaprogramm_2019.pdf [dostęp: 30.04.2019].

i zdecydowanie sprzeciwiają się jej sprzedaży do obszarów objętych kryzysem i do państw rządzonych przez dyktatorów.

SPD oczekuje, że Europa zrobi wszystko, aby powstrzymać rozpad międzynarodowego reżimu kontroli zbrojeń (jest to odniesienie do decyzji Donalda Trumpa o wyjściu Stanów Zjednoczonych z traktatu INF). W swym programie socjaldemokraci dobitnie potwierdzili, że są przeciwni nowemu wyścigowi zbrojeń w obszarze broni atomowej: „Żadnej nowej broni atomowej w Niemczech i Europie!” (*keine neuen Atomwaffen in Deutschland und Europa!*, s. 62). SPD popiera inicjatywy rozbrojeniowe ministra spraw zagranicznych Heiko Maasa obejmujące systemy broni atomowej i cyberbezpieczeństwa. W programie europejskim partii zabrakło bezpośredniego odniesienia do NATO, choć we wcześniejszych deklaracjach programowych uwypuklano znaczenie Sojuszu dla niemieckiej polityki bezpieczeństwa¹¹. Nie zabrakło za to odniesienia do relacji z Rosją. Tutaj SPD opowiedziała się za utrzymaniem dialogu pomimo wielu różnic i problemów, podkreślając, że „pokój w Europie możliwy jest tylko z Rosją, a nie przeciwko Rosji” (s. 64).

Sojusz 90/Zieloni

Partia Sojusz 90/Zieloni uchwaliła swój program na wybory do Parlamentu Europejskiego już w listopadzie 2018 r. podczas federalnej konferencji delegatów, która zebrała się w Lipsku. Program zatytułowano: „Odnówić europejskie obietnice. Program do wyborów europejskich 2019” (*Europas Versprechen erneuern. Europawahlprogramm 2019*)¹². Zagadnieniom związanym z polityką zagraniczną i bezpieczeństwem oraz obroną poświęcony został czwarty rozdział programu. Partia podkreśla w nim, że NATO odgrywa ważną rolę dla bezpieczeństwa Europy, jednak w obliczu napięć i różnic pomiędzy członkami Paktu, Sojusz 90/Zieloni domaga się lepszej współpracy w zakresie obronności europejskich partnerów (s. 140). Zieloni odrzucają wyśuwana przez NATO propozycję zwiększenia przez Niemcy wydatków na obronność do 2% PKB. Twierdzą, że pogłębienie współpracy europejskich partnerów w tym zakresie przyniesie znaczne oszczędności, nawet od 25 do 100 mld euro rocznie na poziomie unijnym (s. 141). Zieloni są zwolennikami rozwijania Stałej Współpracy Strukturalnej (PESCO), która stała się w praktyce projektem ogólnoeuropejskim (bierze w niej udział 25 z 28 członków UE). Nie chcą, aby współpraca w zakresie obronności prowadziła do zwiększania nakładów na nieefektywny system zamówień w tym

¹¹ W programie wyborczym SPD z 2017 r. istnieje jasna deklaracja w odniesieniu do prób tworzenia „europejskiej armii”, która zdaniem socjaldemokratów powinna być komplementarna do działań NATO i nie stanowić konkurencji dla Sojuszu. Zaznaczono przy tym, że: „NATO jest i pozostanie kluczowym filarem partnerstwa transatlantyckiego” (s. 99). W programie tym SPD jasno zadeklarowała, że sprzeciwia się podnoszeniu wydatków na obronność. Zdaniem socjaldemokratów podniesienie nakładów na obronność do poziomu 2% PKB oznaczałoby zwiększenie wydatków na ten cel do 70 mld euro rocznie (s. 106). Ponadto SPD sprzeciwiała się wykorzystaniu Bundeswehry jako wsparcia dla sił policyjnych w kraju. *Es ist Zeit für mehr Gerechtigkeit: Zukunft sichern, Europa stärken. Das Regierungsprogramm 2017–2021*, SPD, https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Bundesparteitag_2017/Es_ist_Zeit_fuer_mehr_Gerechtigkeit-Unser_Regierungsprogramm.pdf [dostęp: 30.04.2019].

¹² *Europas Versprechen erneuern. Europawahlprogramm 2019*, https://cms.gruene.de/uploads/documents/2019_Europawahl-Programm.pdf [dostęp: 30.04.2019].

zakresie. Sojusz 90/Zieloni krytycznie podchodzi do rozwijania koncepcji Europejskiego Funduszu Obronnego (s. 141), wskazując na konieczność zwiększenia jego transparentności i poddania go skutecznej kontroli ze strony Parlamentu Europejskiego. Zieloni popierają pogłębienie współpracy w ramach WPBiO i chcą zwiększenia nakładów na tworzenie europejskich misji cywilnych, mających zapobiegać sytuacjom kryzysowym (podobny postulat przedstawia SPD). W związku z możliwym zawieszeniem i jednostronnym wyjściem Stanów Zjednoczonych z traktatu INF (program przyjęto w listopadzie 2018 r.) Zieloni uwypuklili w programie swe obawy dotyczące dialogu w kwestii ograniczenia broni atomowej. Ich zdaniem Unia Europejska musi uczynić wszystko, aby utrzymać przy życiu traktat INF. Ponadto, Zieloni wyrazili swój sprzeciw wobec eksportu broni do państw objętych kryzysem i dyktaturą. Domagają się przy tym wprowadzenia skutecznej i rygorystycznej kontroli uzbrojenia ze strony UE i uważają, że rząd niemiecki powinien najpierw całkowicie zakazać eksportu broni i amunicji do krajów trzecich (poza UE i NATO), a następnie zezwolić na niego, ale tylko w wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach (s. 139).

Zieloni w swym programie przyjęli twarde stanowisko wobec działań Rosji na arenie międzynarodowej. Zwrócili uwagę na fakt, że poprzez aneksję Krymu, działania na wschodzie Ukrainy oraz zaangażowanie militarne w Syrii po stronie reżimu Baszszara al-Asada, Rosja Putina doprowadziła do wzrostu napięcia na arenie międzynarodowej (s. 130). Partia opowiedziała się za utrzymaniem sankcji nałożonych na Rosję dopóki Moskwa będzie łamała zapisy porozumień mińskich (s. 131). Zieloni deklarują także wsparcie dalszej współpracy z państwami, które objął program Partnerstwa Wschodniego (wymieniono Ukrainę, Mołdawię i Gruzję) – a której Rosja stara się zapobiec – pozostawiając im otwartą furtkę do podjęcia negocjacji nt. ich przystąpienia do Unii Europejskiej (s. 130).

FDP

Wolna Partia Demokratyczna swój program wyborczy pt. „Wykorzystać szansę Europy – Program Wolnych Demokratów na wybory do Parlamentu Europejskiego 2019” (*Europas Chancen nutzen – Das Programm der Freien Demokraten zur Europawahl 2019*)¹³ uchwaliła 27 stycznia 2019 r. w Berlinie podczas europejskiego Kongresu partii. W swym programie FDP określiła się jako partia proeuropejska przywiązana do wartości podstawowych, tj. praw obywatelskich i zasad praworządności. Zagadnieniom związanym z polityką zagraniczną, polityką bezpieczeństwa i obronnością poświęcony został ostatni (dziewiąty) rozdział obszernego programu, zatytułowany „Europa wolności i praw człowieka” (*Ein Europa der Freiheit und der Menschenrechte*). Znalazło się w nim szereg zapisów zbieżnych z postulatami partii chadeckich, choć pojawiło się kilka oryginalnych pomysłów. Liberałowie chcą, aby objęcie przez Niemcy miejsca niestałego członka RB ONZ w latach 2019/2020 było wykorzystane (np. poprzez współpracę i jednolite głosowanie z Francją) na rzecz stworzenia w niej dodatkowego stałego miejsca dla przedstawiciela Unii Europejskiej,

¹³ *Europas Chancen nutzen. Das Programm der Freien Demokraten zur Europawahl 2019*, FDP, <https://www.fdp.de/sites/default/files/uploads/2019/04/30/fdp-europa-wahlprogramm-a5.pdf> [dostęp: 30.04.2019].

w kontekście wyczekiwanej reformy ONZ (s. 134). Liberałowie jednoznacznie opowiedzieli się za rozwijaniem relacji transatlantyckich z USA (nawet mimo swych wątpliwości wobec polityki prezydenta Trumpa) – uznając je za główny filar pokoju w Europie i na świecie, – a także za podstawą liberalnych koncepcji w obszarze polityki zagranicznej (s. 135). Tym samym zadeklarowali swe przywiązanie do NATO, popierając strategiczną współpracę Sojuszu z Unią Europejską.

FDP opowiedziała się za utworzeniem „europejskiej armii”, która posiadać będzie wspólne dowództwo i zostanie poddana kontroli parlamentarnej ze strony PE (s. 141). Ma to się odbywać poprzez stworzenie Europejskiej Unii Obronnej (*Schaffung einer Europäischen Verteidigungsunion*), będącej pierwszym krokiem do realizacji tego celu. Równocześnie mają być tworzone europejskie struktury dowodzenia i wspólna kwatera dowodzenia (s. 141). Liberałowie opowiedzieli się za pogłębieniem współpracy w ramach PESCO (s. 142), ale na bazie bilateralnej współpracy z poszczególnymi partnerami, jak np. Francja, Polska i Holandia (s. 142) oraz Europejskiej Inicjatywy Interwencyjnej (*EII/EI2*)¹⁴. Zaznaczyli jednak, że współpraca państw wchodzących w skład *EII/EI2* powinna być ujęta w ramy UE i mieć charakter inkluzyjny dla wszystkich zainteresowanych państw Wspólnoty (s. 142).

Partia opowiada się za wzmocnieniem Europejskiej Agencji Obronnej (EDA) wraz z Europejskim Sztabem Wojskowym, której zadaniem byłoby lepsze wypracowywanie celów strategicznych UE. FDP poparła pomysł współpracy przemysłów obronnych UE, w tym działania powstałego z inicjatywy Komisji Europejskiej Europejskiego Funduszu Obronnego (s. 144), koordynowanego przez coroczny przegląd w zakresie obronności (*Coordinated Annual Review on Defence*, CARD). Liberałowie wezwali równocześnie do stworzenia unijnego systemu kontroli eksportu uzbrojenia na zewnątrz UE, jak również wskazali na konieczność kontroli zbrojeń, szczególnie w odniesieniu do broni masowego rażenia. Nie zabrakło krytyki pod adresem Stanów Zjednoczonych za wycofanie się z umowy nuklearnej z Iranem (*Joint Comprehensive Plan of Action*, JCPOA). Oryginalnym pomysłem FDP jest propozycja, aby w najbliższym czasie Niemcy przeznaczały 3% PKB na realizację zadań związanych z bezpieczeństwem międzynarodowym, tzw. *3D-Ziels* (*3D – defence, development and diplomacy*). Nakłady te zostałyby przekazane na obronność, dyplomację oraz pomoc rozwojową (s. 144).

W zakresie relacji z Rosją FDP oczekuje jednomyślnego stanowiska UE. Partia w swym programie opowiada się za utrzymaniem sankcji wobec Rosji, a nawet za ich zaostrzeniem w przypadku eskalacji konfliktu na Ukrainie. Jednak w sytuacji znacznych ustępstw ze strony Rosji sankcje powinny być sukcesywnie znoszone lub nawet zawieszone (s. 136)¹⁵. Podkreślono również – odwołując się do dyplomatycznej tradycji Hansa-Dietricha Genschera – że polityka europejska nie kończy się na granicach UE. Rosja jest bliska Europie i związana z nią pod względem kulturowym, gospodarczym i politycznym.

¹⁴ Tymczasem Zieloni są niechętni powstałej z inicjatywy Francji Europejskiej Inicjatywie Interwencyjnej.

¹⁵ W FDP nie ma jednomyślności w sprawie utrzymania lub nawet zaostrzenia sankcji wymierzonych w Rosję. Zwolennikiem złagodzenia kursu wobec Rosji jest wiceprzewodniczący FDP Wolfgang Kubicki.

Die Linke

Partia *Die Linke* przyjęła swój program europejski podczas zjazdu partii (druga sesja VI zjazdu partii) w Bonn w dniach 22–23 lutego 2019 r. Program zatytułowano: „Za solidarną Europę milionów, przeciwko Unii Europejskiej milionerów” (*Für ein solidarisches Europa der Millionen, gegen eine Europäische Union der Millionäre*)¹⁶, a jego uchwalenie poprzedzone zostało wewnętrzną debatą między krytykami a entuzjastami Unii Europejskiej. Dyskusja ta miała również pewien wpływ na kształt zapisów dotyczących obronności i polityki bezpieczeństwa. W *Die Linke* bardzo silnie reprezentowany jest nurt pacyfistyczny, co znalazło odzwierciedlenie w programie europejskim. Stwierdzono, że rozbudowa „unii obronnej” (*Verteidigungsunion*) lub „unii militarnej” (*Militärunion*) i powstanie europejskiej armii nie będzie służyło bezpieczeństwu obywateli, lecz zabezpieczy interesy wojska i koncernów zbrojeniowych (s. 10). Dlatego *Die Linke* domaga się rozwiązania „europejskich grup bojowych” (*EU Battlegroups*), Europejskiej Agencji Obrony, jak również PESCO, która wymusza na państwach członkowskich zwiększanie nakładów na obronność (s. 11). Także zaplanowane środki budżetowe przeznaczone na zbrojenia w ramach Europejskiego Funduszu Obronnego i poprawę mobilności wojsk na terenie UE muszą zostać zniesione. *Die Linke* chce zmian traktatów UE, aby zlikwidować obowiązek zwiększenia nakładów na cele obronne. Zamiast tego lewicowa formacja domaga się, by UE skupiała się na rozwijaniu swych możliwości na rzecz rozwiązywania konfliktów na drodze cywilnej.

W programie europejskim *Die Linke* domaga się, aby Bundeswehra wycofała się ze struktur dowódczych NATO, a Republika Federalna Niemiec wystąpiła z wojskowych struktur Sojuszu (s. 11). W dalszej perspektywie partia oczekuje rozwiązania NATO i zastąpienie go przez kolektywny system obrony z udziałem Rosji, którego celem będzie rozbrownienie (s. 12). *Die Linke* chce ograniczenia, a najlepiej zakazania eksportu broni do obszarów objętych wojną i dotkniętych kryzysem (s. 12)¹⁷ oraz stworzenia z Unii Europejskiej strefy wolnej od broni atomowej (s. 11). Sprzeciwia się także podniesieniu przez RFN wydatków na obronność do 2% PKB, co – zdaniem partii – doprowadziłoby do sytuacji, w której Niemcy wydawałyby na obronę tyle ile potęga atomowa jaką jest Rosja (s. 11). Ponadto, lewicowa formacja konsekwentnie sprzeciwia się udziałowi Bundeswehry w misjach zagranicznych. Na tle innych partii *Die Linke* wyróżnia się przyjęciem bardzo życzliwego stanowiska wobec Rosji. W programie podkreślono, że bezpieczeństwo w Europie można osiągnąć tylko z Rosją, a nie przeciwko niej, dlatego nałożone sankcje muszą zostać zniesione (s. 12).

¹⁶ *Für ein solidarisches Europa der Millionen, gegen eine Europäische Union der Millionäre*, Wahlprogramm der Partei die Linke zur Europawahl 2019, Bonn 2019, Die Linke, https://www.die-linke.de/fileadmin/download/wahlen2019/wahlprogramm_pdf/Europawahlprogramm_2019_-_Partei_DIE_LINKE.pdf [dostęp: 30.04.2019].

¹⁷ „Zatrzymać eksport uzbrojenia! Natychmiast musi zostać zawieszony eksport broni i technologii wojсковej do obszarów ogarniętych kryzysem i wojną” (*Stopp aller Rüstungsexporte! Exporte von Waffen, Rüstung und Waffenteilen in Krisen- und Kriegsgebiete müssen sofort ausgesetzt werden*), *ibidem*, s. 12.

AfD

W przeciwieństwie do pozostałych dużych partii niemieckich Alternatywa dla Niemiec prezentuje w swojej kampanii wyborczej odmienne stanowisko wobec kwestii pogłębienia integracji europejskiej. Proponuje wzmocnienie w UE pozycji państw narodowych, odwołując się do idei Europy narodów. Stosowne postulaty znalazły swoje miejsce w przyjętym w styczniu 2019 r. programie wyborczym partii¹⁸. Zagadnienia związane z polityką zagraniczną i polityką bezpieczeństwa zawarto w drugim rozdziale programu, w którym AfD opowiedziała się m.in. za Europą ojczyzn i zdecydowanie odrzuciła centralistyczne dążenia Unii Europejskiej. Autorzy programu podkreślili, że kluczowe kompetencje i decyzje w obszarze polityki zagranicznej i bezpieczeństwa powinny pozostać w rękach poszczególnych państw członkowskich UE, dlatego partia sprzeciwia się uwspólnotowieniu WPBiO. W programie AfD zaznaczono, że dla pokojowego współistnienia w Europie niezbędna jest współpraca państw UE zarówno ze Stanami Zjednoczonymi, jak i Rosją. Podkreślono przy tym, że OBWE jest niezbędnym elementem pokoju w Europie (s. 16).

AfD opowiedziała się za dalszym członkostwem Niemiec w Sojuszu Północno-atlantycznym przy jednoczesnym wezwaniu do wzmocnienia europejskiego filaru NATO i zwiększenia roli Niemiec w strukturach Sojuszu. Partia przeciwna jest tworzeniu „europejskiej armii”, która jej zdaniem nie posiada demokratycznej legitymizacji, a jej powstanie wiązałoby się z dalszym osłabieniem suwerenności państw UE. Armia europejska nie rozwiąże problemów związanych z obronnością Europy – rolę tę spełnia NATO.

Zdaniem AfD decyzja o użyciu niemieckich sił zbrojnych za granicą powinna pozostać wyłącznie w gestii Bundestagu. Partia jest przeciwna zaangażowaniu Niemiec we współpracę strukturalną w ramach PESCO (uważa ją za pierwszy krok w stronę europejskiej armii), a także odrzuca koncepcję Europejskiego Funduszu Obronnego. Jeden z najważniejszych postulatów Alternatywy dla Niemiec w zakresie obronności dotyczy natychmiastowego przywrócenia zdolności obronnych Niemiec. Można go osiągnąć przez jak najszybsze dostosowanie niemieckiego budżetu obronnego do deklarowanego celu, czyli 2% PKB (s. 19). Partia dopuszcza możliwość użycia Bundeswehry wewnątrz kraju w wyjątkowych sytuacjach, takich jak: klęski żywiołowe, ataki terrorystyczne czy cyberobrona. Jej zdaniem uzupełnienie braków kadrowych Bundeswehry będzie możliwe tylko w wypadku przywrócenia obligatoryjnej służby wojskowej.

W programie AfD znalazł się zapis mówiący o potrzebie ochrony interesów niemieckiego przemysłu zbrojeniowego, zwłaszcza w obszarze zaawansowanych technologii (AfD sprzeciwia się współpracy w ramach Europejskiego Funduszu Obronnego, a także sprzedaży kluczowych niemieckich technologii zbrojeniowych do krajów trzecich). Partia poparła wdrażanie nowoczesnych technologii obronnych i wezwała do ochrony miejsc pracy w przemyśle zbrojeniowym. W odniesieniu do relacji UE-Rosja w programie Alternatywy dla Niemiec znalazł się zapis mówiący o tym, że osiągnięcie trwałego pokoju w Europie możliwe jest tylko poprzez włączenie Rosji w proces

¹⁸ *Europawahlprogramm. Program der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 9. Europäischen Parlament 2019*, AfD, https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2019/03/AfD_Europawahlprogramm_A5-hoch_web_150319.pdf [dostęp: 30.04.2019].

pokojoy. AfD uważa za bezcelowe sankcje, które zostały nałożone na Rosję (s. 16), dlatego angażuje się na rzecz ich zniesienia i normalizacji relacji ze stroną rosyjską (partia poparła budowę gazociągu Nord Stream 2 przy uwzględnieniu bezpieczeństwa dostaw dla państw Europy Środkowo-Wschodniej).

Podsumowanie

Problem bezpieczeństwa i obrony zajmuje ważne miejsce w programach niemieckich partii przed wyborami do Parlamentu Europejskiego w 2019 r., choć nie można go zaliczyć do głównych wątków kampanii. Większość liczących się partii (CDU/CSU, SPD, Sojusz 90/Zieloni, FDP) akceptuje rozwijanie wspólnych europejskich struktur obronnych. Przeciwnego zdania, choć z zupełnie innych powodów, są AfD i *Die Linke*. Z największym entuzjazmem do pomysłu powołania „europejskiej armii” odnoszą się w swych programach SPD i FDP, pozytywnie zareagowały partie chadeckie i – z pewnymi zastrzeżeniami – Zieloni. Postulat zwiększenia zaangażowania Niemiec w ramach WPBiO zyskał poparcie CDU/CSU, SPD, FDP i Zielonych, podobnie jak rozwijanie mechanizmu Stałej Współpracy Strategicznej, pozwalającego zwiększyć zdolności obronne państw członkowskich w ramach WPBiO.

Współpraca przemysłów zbrojeniowych państw UE i idea Europejskiego Funduszu Obronnego zyskała poparcie CDU/CSU, SPD oraz FDP. Tymczasem Zieloni sprzeciwiają się obecnej formie Funduszu ze względu na brak jego transparentności i kontroli ze strony Parlamentu Europejskiego. *Die Linke* uważa rozwijanie europejskich zdolności obronnych za zbędne, a AfD odrzuca ideę tworzenia europejskich sił zbrojnych, proponując silne oparcie się na NATO i wzmacnianie niemieckich sił obronnych.

Wszystkie partie z wyjątkiem *Die Linke* akceptują przynależność Niemiec do NATO, uznając Sojusz Północnoatlantycki (i relacje transatlantyckie) za gwaranta bezpieczeństwa w Europie. Najsilniej pokazują to CDU/CSU, FDP i AfD (w programie europejskim SPD zabrakło odniesienia do NATO). *Die Linke* postuluje wyjście RFN ze struktur wojskowych Sojuszu, a w dalszej perspektywie domaga się nawet jego rozwiązania.

Kwestia podniesienia wydatków na obronność podzieliła niemieckie partie. AfD i FDP zadeklarowały jasno, że chcą zwiększenia nakładów na ten cel, a podobne stanowisko – choć bez deklarowania wysokości nakładów – zajmują partie chadeckie (CDU i CSU nie mogą tutaj kwestionować zapisów umowy koalicyjnej, gdzie nie określono docelowej wysokości PKB na obronę). Partie lewicowe są przeciwne zwiększaniu nakładów na obronność, co najbardziej widać w programie *Die Linke*. Partie niemieckie są zgodne co do konieczności lepszej kontroli zbrojeń i ograniczenia eksportu broni do państw spoza UE i NATO, ale najdalej w swoich postulatach idzie *Die Linke*. W Niemczech panuje zgodność w odniesieniu do propozycji utworzenia dodatkowego miejsca dla Unii Europejskiej w Radzie Bezpieczeństwa ONZ. Niemiecka scena polityczna jest podzielona w kwestii relacji z Rosją. Najostrzej przeciwko rosyjskim działaniom na arenie międzynarodowej występują Zieloni, również FDP i CDU/CSU deklarują potrzebę utrzymania nałożonych sankcji do czasu pełnej implementacji porozumień mińskich. SPD zajmuje w tej kwestii powściągliwe stanowisko, a AfD i (zwłaszcza) *Die Linke* opowiadają się za zniesieniem sankcji i jak najszybszym przywróceniem partnerskich relacji z Rosją.

Postulaty zawarte w europejskich programach wyborczych największych niemieckich partii pokazują zróżnicowane stanowisko w takich kwestiach jak: wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony UE, rozwijanie europejskich struktur obronnych, współpraca europejskich przemysłów zbrojeniowych, NATO, eksport broni do krajów trzecich i stosunek do Rosji. Postulaty CDU/CSU, SPD, FDP i Sojuszu 90/Zielonych są w większości przypadków zgodne z założeniami aktualnych niemieckich dokumentów strategicznych (*Biała Księga 2016*, umowa koalicyjna). Tylko AfD i *Die Linke* proponują odmienne spojrzenie na zagadnienia związane z bezpieczeństwem i obronnością. Alternatywa dla Niemiec, akcentując silnie element narodowy, odrzuca koncepcje europejskiej armii i jest gotowa na zwiększenie zaangażowania Niemiec w NATO. W programie *Die Linke* górę biorą tendencje pacyfistyczne, silne od lat w tej partii i jej poprzedniczce (PDS).

Bibliografia

- Ein neuer Aufbruch für Europa. Eine neue Dynamik für Deutschland. Ein neuer Zusammenhalt für unser Land. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD*, 19. Legislaturperiode, Berlin 2018, https://www.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/koalitionsvertrag_2018.pdf?file=1 [dostęp: 30.04.2019].
- Es ist Zeit für mehr Gerechtigkeit: Zukunft sichern, Europa stärken. Das Regierungsprogramm 2017–2021*, SPD, https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Bundesparteitag_2017/Es_ist_Zeit_fuer_mehr_Gerechtigkeit-Unser_Regierungsprogramm.pdf [dostęp: 30.04.2019].
- Europas Chancen nutzen. Das Programm der Freien Demokraten zur Europawahl 2019*, FDP, <https://www.fdp.de/sites/default/files/uploads/2019/04/30/fdp-europa-wahlprogramm-a5.pdf> [dostęp: 30.04.2019].
- Europas Versprechen erneuern. Europawahlprogramm 2019*, https://cms.gruene.de/uploads/documents/2019_Europawahl-Programm.pdf [dostęp: 30.04.2019].
- Europawahlprogramm. Program der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 9. Europäischen Parlament 2019*, AfD, https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2019/03/AfD_Europawahlprogramm_A5-hoch_web_150319.pdf [dostęp: 30.04.2019].
- Für ein solidarisches Europa der Millionen, gegen eine Europäische Union der Millionäre*, Wahlprogramm der Partei die Linke zur Europawahl 2019, Bonn 2019, Die Linke, https://www.die-linke.de/fileadmin/download/wahlen2019/wahlprogramm_pdf/Europawahlprogramm_2019_-_Partei_DIE_LINKE.pdf [dostęp: 30.04.2019].
- Kommt zusammen und macht Europa stark! Wahlprogramm für die Europawahl am 26. Mai 2019*, SPD, https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Europa_ist_die_Antwort/SPD_Europaprogramm_2019.pdf [dostęp: 30.04.2019].
- Szubart K., *Biała księga 2016 – niemiecka odpowiedź na obecne wyzwania w zakresie bezpieczeństwa*, „Biuletyn Instytutu Zachodniego” 2016, nr 266.
- Unser Europa macht stark. Für Sicherheit, Frieden und Wohlstand. Gemeinsames Europawahlprogramm von CDU und CSU*, <https://www.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/europawahlprogramm.pdf?file=1> [dostęp: 30.04.2019].
- Weissbuch 2016: zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr*, Die Bundesregierung, Berlin 2016, <https://www.bmvg.de/resource/blob/13708/015be272f8c-0098f1537a491676bfc31/weissbuch2016-barrierefrei-data.pdf> [dostęp: 30.04.2019].

Kwestie bezpieczeństwa i obrony w programach wyborczych niemieckich partii politycznych w 2019 roku

Streszczenie

Autor przeanalizował pod kątem obronności i polityki bezpieczeństwa programy wyborcze największych niemieckich partii, opublikowane przed wyborami do Parlamentu Europejskiego (26.05.2019). Uwzględnione zostały programy partii, które w ostatnich wyborach do Bundestagu (2017 r.) uzyskały ponad 5% głosów, a więc: CDU/CSU, Sojuzsu 90/Zielonych, SPD, AfD, *Die Linke* i FDP. W swojej analizie autor skupił się na podejściu niemieckich partii do takich zagadnień jak: wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony UE (uwzględniono m.in. podjętą w 2017 r. Stałą Współpracę Strukturalną – PESCO), rozwijanie europejskich struktur obronnych, stosunek do NATO, współpraca przemysłów obronnych, eksport broni i relacje z Rosją. Analiza programów wykazała, że postulaty CDU/CSU, SPD, Zielonych i FDP są w wielu punktach zgodne z najważniejszymi niemieckimi dokumentami strategicznymi (*Biała Księga 2016*, umowa koalicyjna z 2018 r.). AfD odrzuca rozwijanie europejskich struktur obronnych, a w zamian proponuje rozwijanie komponentu narodowego (*Bundeswehra*) i wzmocnienie zaangażowania Niemiec w NATO. Z kolei w programie *Die Linke* dominują tendencje pacyfistyczne.

Słowa kluczowe: Niemcy, wybory do Parlamentu Europejskiego, programy wyborcze, polityka bezpieczeństwa i obrony

Security and Defense Issues in the European Election Programs of the German Political Parties in 2019

Abstract

The author analyzed the electoral programs of the largest German parties published before the European Parliament election (26 May 2019) in terms of defense and security policy. The parties' programs were included, which in the last federal election (2017) gained over 5% of votes, thus: CDU / CSU, Alliance 90 / The Greens, SPD, AfD, *Die Linke* and FDP. In his analysis, the author focused on the approach of German parties to such issues as: Common Security and Defence Policy (including, inter alia, taken in 2017 permanent structured cooperation – PESCO), development of European defense structures, attitude to NATO, cooperation of defense industries, arms exports and relations with Russia. The analysis of the programs has shown that the postulates of the CDU / CSU, SPD, The Greens' and FDP are in many respects consistent with the most important German strategic documents (White Paper 2016, coalition agreement of 2018). AfD rejects the development of European defense structures, and instead proposes to develop a national army (*Bundeswehra*) and strengthen Germany's involvement in NATO. In *Die Linke's* program dominates pacifism.

Key words: Germany, European Parliament election, electoral programs, defence and security policy

Sicherheits- und Verteidigungsfragen in den Europawahlprogrammen der deutschen Parteien im Jahr 2019

Kurzfassung

Der Autor analysierte die vor den Wahlen zum Europäischen Parlament (26. Mai 2019) veröffentlichten Wahlprogramme der größten deutschen Parteien in Bezug auf Verteidigungs- und Sicherheitspolitik. Eingeschlossen waren die Wahlprogramme der Parteien, die bei der letzten Bundestagswahl (2017) über 5% der Stimmen erhielten: CDU/CSU, Bündnis 90/Die Grünen, SPD, AfD, Die Linke und FDP. In seiner Analyse konzentrierte sich der Autor auf die Herangehensweise deutscher Parteien zu folgenden Themen: Gemeinsame Sicherheits- und Verteidigungspolitik (einschließlich der 2017 eingegangenen permanenten strukturierten Zusammenarbeit – PESCO), Entwicklung europäischer Verteidigungsstrukturen, Einstellung zur NATO, Zusammenarbeit der Rüstungsindustrie, Waffenexporte und die Beziehungen zu Russland. Die Analyse der Programme hat ergeben, dass die Postulate von CDU/CSU, SPD, Grünen und FDP in vielerlei Hinsicht mit den wichtigsten deutschen Strategiepapieren übereinstimmen (Weißbuch 2016, Koalitionsvertrag von 2018). Die AfD lehnt den Aufbau europäischer Verteidigungsstrukturen ab und schlägt stattdessen vor, eine Bundeswehr aufzubauen und das deutsche Engagement in der NATO zu stärken. In Die Linkes Programm dominiert der Pazifismus.

Schlüsselwörter: Deutschland, Wahlen zum Europäischen Parlament, Wahlprogramme, Sicherheits- und Verteidigungspolitik

Вопросы безопасности и обороны в избирательных программах немецких политических партий в 2019 году

Резюме

Автор проанализировал вопросы обороны и политики безопасности, присутствующие в избирательных программах крупнейших немецких партий, опубликованных перед выборами в Европейский парламент (26 мая 2019 г.). В статье рассмотрены программы партий, которые на выборах получили более 5% голосов: ХДС/ХСС, Союз 90/Зеленые, СДПГ, АдГ, Левая партия и СвДП. В своем анализе автор сосредоточился на подходе немецких партий к решению таких вопросов, как: общая политика безопасности и обороны ЕС (в частности, принятая в 2017 г. программа «Постоянное структурированное сотрудничество по вопросам безопасности и обороны» – PESCO), развитие европейских оборонных структур, отношение к НАТО, сотрудничество оборонных секторов экономик разных стран, экспорт оружия, отношение к России. Анализ программ показал, что постулаты ХДС/ХСС, СДПГ, Зеленых и СвДП во многом соответствуют основным немецким стратегическим документам (Белая Книга 2016, коалиционное соглашение с 2018 г.). АдГ отвергает развитие европейских оборонных структур, а взамен предлагает развивать национальную составляющую – Бундесвер и усилить участие Германии в НАТО. В программе Левой партии преобладают пацифистские тенденции.

Ключевые слова: Германия, выборы в Европейский парламент, избирательные программы, политика безопасности и обороны